

บทความพิเศษ

สภาพการณ์การจัดการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย

ดร.บุญทิพย์ สิริรังศรี*

Siritarungsri, B.

Overview of nursing education management in Thailand

Thai Journal of Nursing, 61(4), 57-64, 2012.

Key Words: Nursing Education Management, Thailand.

บทคัดย่อ

การศึกษาพยาบาลไทยมีพัฒนาการที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง กำเนิดขึ้นครั้งแรกในลักษณะของการฝึกหัดอาชีพสำหรับผู้หญิง โดยฝึกหัดกันในครัวเรือน ในวัดหรือฝึกหัดด้วยตนเอง โดยมีวัดและบ้านเป็นสถานที่ฝึก ใน พ.ศ. 2439 ได้กำเนิดโรงเรียนพยาบาลขึ้นครั้งแรก ที่โรงพยาบาลศิริราช ในพระราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปัจจุบันคือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล การศึกษาพยาบาลไทยได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ถึงการเข้าสู่การเป็นวิชาชีพการพยาบาล ความสำเร็จในพัฒนาการจัดการศึกษาพยาบาลที่ผ่านมา เกิดจากผู้นำ

ทางการพยาบาลที่มีวิสัยทัศน์และสมรรถนะรวมทั้งการได้รับความร่วมมือจากพยาบาล ปัจจุบันมีสถาบันการจัดการศึกษาพยาบาลกระจายทั่วประเทศไทย จำนวน 82 แห่ง สังกัดทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนและมูลนิธิ มีการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโทซึ่งมีทั้งระบบชั้นเรียนและระบบการศึกษาทางไกลและระดับปริญญาเอก มีการจัดเรียนการสอนทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ การศึกษาทุกระดับ มีทั้งหลักสูตรภาษาไทยและนานาชาติ ปัจจุบันการศึกษาพยาบาลของประเทศไทยได้เป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาคเอเชียและนานาชาติ

Abstract

Nursing education in Thailand has continually developed. First, nursing education was arranged as an occupation for women. Nurses in the past were trained by their families, Buddhist monks, or by self-study. The temples and the homes were their training settings until 1896 when the first nursing school (now the Faculty of Nursing, Mahidol University) was established at Siriraj Hospital. This first nursing school in Thailand was founded under the patronage of Queen Sripacharintra, the Queen of His Majesty King Rama V.

*รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Currently, nursing education has been developed to become a nursing profession. Nursing leaders who have vision and competence as well as nurses' cooperation lead to high achievement of nursing profession. Presently, there are 82 nursing education institutes which are under supervision of government and private sectors as well as foundation throughout the country. Bachelor and Master Degrees are provided by means of both traditional class room and distance education methods. Doctoral programs have been provided also. Some programs in each degree are offered in both Thai and international languages. Nowadays, nursing education in Thailand has been recognized nationally as well as internationally.

การศึกษาพยาบาลไทยมีพัฒนาการที่ดีมาอย่างต่อเนื่อง เป็นวิชาชีพที่ได้รับการยอมรับและเป็นความต้องการของสังคม การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนมีทั้งในระบบชั้นเรียนและระบบทางไกล ซึ่งได้เป็นที่ยอมรับของบุคคลในวิชาชีพการพยาบาล ทั้งในระดับภูมิภาคเอเชียและในระดับนานาชาติ การศึกษาสภาพการณ์การจัดการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์ต่อการวิชาชีพการพยาบาล ผู้เกี่ยวข้องและผู้สนใจ แต่จะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทาง และการคาดการณ์แนวโน้มของการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ระบบสาธารณสุขและระบบสุขภาพของไทยและของโลกในอนาคต ข้อมูลที่นำเสนอแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ พัฒนาการของการจัดการศึกษาพยาบาลไทย และการศึกษาพยาบาลไทยในปัจจุบันที่ประกอบด้วย สถาบันการศึกษาพยาบาลหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนพยาบาลในประเทศไทยที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก ความสำเร็จของวิชาชีพที่ผ่านมาเกิดการมีผู้นำทางการพยาบาลที่มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถ มีความรักในวิชาชีพพร้อมอุทิศตนเพื่อพัฒนาวิชาชีพให้เจริญรุ่งเรือง รวมถึงการได้รับความร่วมมือจากพยาบาลในวิชาชีพมาโดยตลอด อีกทั้งได้มีองค์การวิชาชีพระดับชาติที่ทำงานอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องได้แก่สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ และสภาการพยาบาล

พัฒนาการของการจัดการศึกษาพยาบาลไทย

การพยาบาลไทยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนาน โดยกำเนิดขึ้นครั้งแรกเป็นการฝึกหัดอาชีพสำหรับผู้หญิง (Muecke & Srisuphan, 1989) Othaganont (1994) ระบุว่า พยาบาลไทยในอดีตฝึกหัดกันโดยครอบครัว พระสงฆ์หรือฝึกด้วยตนเอง โดยมีวัดและครอบครัวเป็นสถานที่ฝึกหัดการพยาบาล จนกระทั่ง ค.ศ. 1896 (พ.ศ. 2439) ได้กำเนิดโรงเรียนพยาบาลขึ้นครั้งแรกของประเทศไทยที่โรงพยาบาลศิริราช ในพระราชินูปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ปัจจุบันคือคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล Muecke และ Srisuphan (1989) ได้แบ่งการพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลเป็น 4 ช่วง ได้แก่ *ระยะเริ่มแรก* ค.ศ. 1896-1925 (พ.ศ. 2439 - 2468) เป็นยุคของการฝึกหัด *ระยะที่สอง* ค.ศ. 1926-1955 (พ.ศ. 2469 - 2498) เป็นยุคของพยาบาลที่มีวงศ์ตระกูล *ระยะที่สาม* (2499-2516) เป็นยุคของการพัฒนาการพยาบาลในด้านวิชาการและระยะปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1974 (พ.ศ. 2517) ถึงปัจจุบัน เป็นยุคของการพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งนำมาสู่ความเจริญรุ่งเรืองของการศึกษาพยาบาล

การพัฒนาวิชาชีพการพยาบาลในระยะแรกเกิดจากการสังเกตของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถที่พบว่าหญิงไทยคลอดลูกกับหมอต่าเฒ่าในท้องถิ่น และบางคนก็คลอดเองที่บ้าน ทำให้มีหญิงจำนวนหนึ่งต้อง

เผชิญกับความทุกข์ทรมานจากภาวะแทรกซ้อนหลังคลอด และการอยู่ไฟ (Yuktiratana, 1980) ประกอบกับพระองค์ท่าน เป็นพระองค์แรกของประเทศไทยที่คลอดบุตรโดยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบัน และมีความปลอดภัยจากการมีบุตรคนแรก จึงมีพระประสงค์ให้หญิงไทยคลอดบุตรโดยวิธีการแพทย์แผนปัจจุบันที่โรงพยาบาล พระองค์ท่านยังดำริให้มีการจัดทำหลักสูตรพยาบาลโดยเน้นด้านการผดุงครรภ์เรียน 3 ปี รับนักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากชั้นประถมศึกษาและมีอายุระหว่าง 15-40 ปี (*Government Gazette* 13, cited in Shinghasanee, 1980) เข้าศึกษาโดยเรียนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ 2 ปี และฝึกปฏิบัติในโรงพยาบาล 1 ปี (จำเรียง กุระมะสุวรรณ, 2527; วิเชียร ทวีลาภ, 2545) โดยมีอาจารย์แพทย์ชายจากประเทศตะวันตกเป็นผู้มาสอนในหลักสูตรนี้ ดังนั้น หลักสูตรจึงอิงปรัชญาตะวันตกและมีลักษณะของรูปแบบทางการแพทย์ (Medical model) ผู้สำเร็จการศึกษสามารถดูแลหญิงตั้งครรภ์และทารกแรกเกิดได้

ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน มีแพทย์ที่เป็นมิชชันนารีจากประเทศสหรัฐอเมริกาจำนวนหนึ่งชักชวนให้หญิงตั้งครรภ์หันมาคลอดบุตรโดยแผนปัจจุบัน ได้มีการขยายโรงเรียนพยาบาลขึ้นเป็น 10 แห่ง ทั่วประเทศ โดยกระจายไปสู่ต่างจังหวัด (จำเรียง กุระมะสุวรรณ, 2527) มีการให้ทุนสนับสนุนให้หญิงไทยไปเรียนพยาบาลที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศสหราชอาณาจักร แต่ไม่สามารถเข้าศึกษาในโรงเรียนพยาบาลประเทศสหราชอาณาจักรได้ เพราะผู้ที่ได้รับทุนอยู่น้อยกว่าเกณฑ์ที่สถาบันกำหนด ต่อมาได้มีการปรับปรุงหลักสูตรพยาบาล 3 ปี ซึ่งได้ปิดตัวลงในระยะเวลาต่อมา เพราะไม่มีผู้สนใจเข้าศึกษา (วิเชียร ทวีลาภ, 2545; จำเรียง กุระมะสุวรรณ, 2527) กระทรวงศึกษาธิการได้พัฒนาหลักสูตรพยาบาล 1 ปี สำหรับผู้ชาย โดยมีวัตถุประสงค์ให้ไปดูแลผู้ป่วยชายด้วยกัน รวมทั้งดูแลพระภิกษุสงฆ์ เพื่อความเหมาะสมกับวัฒนธรรมไทย (จำเรียง กุระมะสุวรรณ, 2527) แต่หลักสูตรนี้ไม่มีการบันทึก

รายละเอียดไว้ในประวัติศาสตร์ ต่อมาหลักสูตรพยาบาล 3 ปี ที่ปรับปรุงได้ถูกนำมาใช้อีกครั้งโดยอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข ในปี ค.ศ. 1908 (พ.ศ. 2451) (วิเชียร ทวีลาภ, 2545) และดำเนินการโดยโรงเรียนแพทย์ ผดุงครรภ์และการพยาบาลไข้ ซึ่งกำเนิดเมื่อวันที่ 12 มกราคม พ.ศ. 2439 ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ โรงเรียนแห่งนี้ เป็นที่สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีหรือสมเด็จพระย่าได้เข้าศึกษาและสำเร็จการศึกษาในปี ค.ศ. 1915 (พ.ศ. 2458)

ต่อมาสภากาชาดไทยได้มีการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรบพยาบาล 3 ปี และเพิ่มการผดุงครรภ์อีก 6 เดือน รับเฉพาะผู้หญิงที่สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา อายุระหว่าง 17-30 ปี โดยมีแพทย์จากประเทศสหรัฐอเมริกา ร่วมการสอนในหลักสูตรนี้ สถาบันการศึกษานี้ปัจจุบันคือ วิทยาลัยพยาบาลสภากาชาดไทย (Patayakul, 2000) ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 1 (ค.ศ. 1914-1919) มีผู้ป่วยมาใช้บริการในโรงพยาบาลเพิ่มขึ้น ในขณะที่พยาบาลมีไม่เพียงพอ จึงได้มีการขยายการสร้างโรงพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น เพื่อลดภาวะขาดแคลนพยาบาล ในปี ค.ศ. 1917 (พ.ศ. 2460) ตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้มีการส่งพยาบาลไทยไปร่วมช่วยผู้บาดเจ็บในสงครามโลก ทำให้พยาบาลไทยได้มีโอกาสพบกับพยาบาลในประเทศตะวันตกที่ส่งมาช่วยผู้บาดเจ็บในสงครามโลก ทำให้มีการกระตุ้นการพัฒนาการศึกษาพยาบาลไทย ให้มีคุณภาพและทัดเทียมกับระดับนานาชาติ

การศึกษาพยาบาลไทยในปัจจุบัน

การศึกษาพยาบาลไทยได้พัฒนาขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากการรับผู้สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น ไปเป็นมัธยมศึกษาตอนปลาย เพื่อยกระดับความเป็นวิชาชีพและเทียบเคียงวิชาชีพอื่นในที่มีสุขภาพและปรับจากหลักสูตรที่อิงรูปแบบของประเทศสหรัฐอเมริกา

มาเป็นการพัฒนาหลักสูตรภายใต้บริบทของประเทศไทย แต่มีความเป็นสากลเพิ่มขึ้น สถาบันการศึกษาพยาบาล ในปี 2555 มีสถาบันการศึกษาพยาบาล ในประเทศไทย จำนวน 82 แห่ง ใน 6 สังกัด ได้แก่

1. สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นสถาบันของรัฐ ฯ จำนวน 27 สถาบัน
2. สถาบันของเอกชน จำนวน 21 สถาบัน
3. สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 29 สถาบัน
4. สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 สถาบัน
5. สังกัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 3 สถาบัน
6. สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน 1 สถาบัน

หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

ปัจจุบันการจัดการศึกษาพยาบาลไทยมี 2 ระบบ คือ การจัดการเรียนการสอนในระบบชั้นเรียน และการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (มสธ.) ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิด (Open University) มีหลักสูตรและสถาบันการศึกษาที่ทำการสอนวิชาชีพการพยาบาลและการผดุงครรภ์ ในระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท และระดับปริญญาเอก ดังนี้ (สภาการพยาบาล, 2555b)

การศึกษาระดับปริญญาตรี

มีเป้าหมายการผลิตพยาบาลระดับปริญญาตรี เพื่อการเตรียมนักปฏิบัติการทางการพยาบาลทั่วไป การเปิดสอนมีทั้งหลักสูตร 4 ปี และต่อเนื่อง 2 ปี โดยใช้ชื่อปริญญาว่า พยาบาลศาสตรบัณฑิต (Bachelor of Nursing Science) ชื่อย่อปริญญาภาษาไทย คือ พย.บ. และชื่อย่อปริญญาภาษาอังกฤษ คือ B.N.S.

จำนวนและสังกัดของสถาบันที่เปิดสอน

ปัจจุบันการเปิดสอนระดับปริญญาตรี มีทั้งภาคปกติ ภาคพิเศษ และการศึกษาทางไกล เป็นหลักสูตร

ภาษาไทย สองภาษา และนานาชาติ โดยสถาบันการศึกษาพยาบาลทั้งหมด จำนวน 77 แห่ง หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ที่ได้รับความเห็นชอบจากสภาการพยาบาล และมีผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว ที่มีสิทธิขึ้นทะเบียนเพื่อขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ประกอบวิชาชีพ มีจำนวน 69 แห่ง (สภาการพยาบาล, 2555a) สรุปดังนี้

1. สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 28 แห่ง
2. สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 18 แห่ง
3. สถาบันของเอกชน จำนวน 18 แห่ง
4. สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จำนวน 1 แห่ง
5. สังกัดกระทรวงกลาโหม จำนวน 3 แห่ง
6. สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 1 แห่ง

สถาบันเหล่านี้ ผลิตบัณฑิตในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต 4 ปี ยกเว้น มสธ. ที่เปิดเฉพาะหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) และบางสถาบันเปิดหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) ควบคู่กัน นอกจากนี้ยังเปิดหลักสูตรลักษณะอื่นๆ จำแนกตามสังกัด ดังนี้

สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ต่อเนื่อง 2 ปี) 4 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี พระพุทธบาท วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ยะลา วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี ราชบุรี และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี สงขลา และมีจำนวน 2 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (หลักสูตรเทียบโอนสำหรับเจ้าพนักงานสาธารณสุขชุมชน) ได้แก่ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี นพรัตน์วัชรวิระ และวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี สรรพสิทธิประสงค์

สังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มี 3 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (นานาชาติ) คือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัย

เชียงใหม่

สังกัดกระทรวงกลาโหม มี 1 แห่ง คือ วิทยาลัยพยาบาลทหารอากาศ ที่ยังคงเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตรระดับต้น เพื่อตอบสนองความต้องการของกองทัพ

สังกัดเอกชนมี 2 แห่ง ที่เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (นานาชาติ) คือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคริสเตียน และคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยนานาชาติเซนต์เทเรซา และมี 1 แห่ง ที่เปิดหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (สองภาษา) คือ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ยังมีสถาบันการศึกษ่อีก 8 แห่ง ที่หลักสูตรได้รับความเห็นชอบจากสภาการพยาบาลแล้ว แต่ยังไม่มีการสำเร็จการศึกษา ได้แก่ สถาบันสังกัดคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 6 แห่ง และสถาบันเอกชนจำนวน 2 แห่ง (สภาการพยาบาล, 2555a)

โครงสร้างของหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต

หลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต 4 ปี ประกอบด้วยจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วย 3 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาศึกษาทั่วไป 34 หน่วยกิต หมวดวิชาเฉพาะ 104 หน่วยกิต และหมวดวิชาเลือกเสรี 6 หน่วยกิต

การศึกษาระดับปริญญาโท

เป้าหมายการผลิตพยาบาลระดับปริญญาโท เพื่อสร้างนักปฏิบัติการชำนาญเฉพาะทาง ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2555 (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2555) กำหนดดังนี้

ชื่อปริญญา พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (Master of Nursing Science)

ชื่อย่อปริญญาภาษาไทย พย.ม. ชื่อย่อปริญญาภาษาอังกฤษ M.N.S.

ปัจจุบันดำเนินการเปิดสอนหลักสูตรพยาบาล

ศาสตรมหาบัณฑิต โดยสถาบันการศึกษาพยาบาล เปิดทั้งแผน ก และ แผน ข สอน ภาคปกติ ภาคพิเศษ การศึกษาทางไกล และ flexible learning ดำเนินการโดยสถาบันการศึกษาสังกัดภาครัฐ และภาคเอกชน รวม 16 แห่ง สังกัดภาครัฐ 14 แห่ง ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล และภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล คณะพยาบาลศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยขอนแก่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม สำนักวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ และสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สำหรับสังกัดภาคเอกชน ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ ของวิทยาลัยเซ็นทรัล มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยคริสเตียน

หลักสูตรที่เปิดสอนในระดับปริญญาโท

เป็นหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางในสาขาต่างๆ ปัจจุบันมีจำนวน 19 สาขาวิชา ได้แก่ (1) การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ (2) การพยาบาลเด็ก (3) การพยาบาลสุขภาพเด็ก (4) การพยาบาลแม่และเด็ก (5) การพยาบาลผู้ใหญ่ (6) การพยาบาลผู้สูงอายุขั้นสูง (7) การพยาบาลผู้สูงอายุ (8) การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต (หรือสุขภาพจิตและจิตเวช) (9) การผดุงครรภ์ (10) การผดุงครรภ์ขั้นสูง (11) การพยาบาลครอบครัว (12) การพยาบาลชุมชน (13) การพยาบาลครอบครัวและชุมชน (14) การพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว (15) การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน (16) การพยาบาลอาชีวอนามัย (17) การพยาบาลการควบคุมการติดเชื้อ (18) การพยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อ และการควบคุมการติดเชื้อ และ (19) การบริหารการพยาบาล

ทั้ง 19 หลักสูตรนั้น มีทั้งหลักสูตรเดิมที่ดำเนิน

การสอนอยู่ และหลักสูตรที่รับรองตามกรอบมาตรฐาน
คุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ ที่ได้รับ
ความเห็นชอบจากสภาการพยาบาล ดังนี้

**1. หลักสูตรที่ผ่านการรับรองตามกรอบมาตรฐาน
คุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่ง
ได้รับความเห็นชอบจากสภาการพยาบาลในปี พ.ศ.
2555-2556**

มีจำนวนทั้งหมด 13 สถาบัน ประกอบด้วยภาครัฐ
11 แห่ง และภาคเอกชน 2 แห่ง รวมจำนวน 53 หลักสูตร
จำแนกเป็น 16 สาขาวิชา เปิดสอนภาษาไทยและ
นานาชาติ

1.1 หลักสูตรภาษาไทย เป็นหลักสูตร
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต จำนวน 16 สาขาวิชา เปิด
สอนในภาคปกติ ได้แก่ (1) การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์
(2) การพยาบาลเด็ก (3) การพยาบาลสุขภาพเด็ก
(4) การพยาบาลแม่และเด็ก (5) การพยาบาลผู้ใหญ่
(6) การพยาบาลผู้ใหญ่ขั้นสูง (7) การพยาบาลผู้สูงอายุ
(8) การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต (หรือสุขภาพจิต
และจิตเวช) (9) การผดุงครรภ์ (10) การพยาบาลเวชปฏิบัติ
ชุมชน (11) การพยาบาลครอบครัว (12) การพยาบาล
ครอบครัวและชุมชน (13) การพยาบาลเวชปฏิบัติ
ครอบครัว (14) การพยาบาลอาชีวอนามัย (15) การ
พยาบาลผู้ป่วยโรคติดเชื้อและการควบคุมการติดเชื้อ และ
(16) การบริหารการพยาบาล

ในจำนวนหลักสูตรและสาขาวิชาที่ผ่านการ
รับรองตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา
สาขาพยาบาลศาสตร์ดังกล่าว มี 3 สาขาวิชาที่เปิดสอนทั้ง
ภาคปกติและภาคพิเศษ ได้แก่ (1) สาขาวิชาการพยาบาล
เวชปฏิบัติชุมชน เปิดสอนที่ภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และโรงเรียน
พยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาล
รามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล รวมทั้งสาขาวิชาการพยาบาล
เวชปฏิบัติชุมชน เปิดสอนในรูปแบบศึกษาทางไกลของ
สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

(2) สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช และ (3)
สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่เปิดสอนที่คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหิดล

นอกจากนั้น ยังมีอีก 4 สาขาวิชา ได้แก่ (1)
การพยาบาลชุมชน การพยาบาลอาชีวอนามัย การพยาบาล
การควบคุมการติดเชื้อ ที่เปิดการสอนอยู่ในสถาบันการศึกษา
ต่างๆ แต่ยังมีได้เสนอขอความเห็นชอบในการรับรองตาม
กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์

1.2 หลักสูตรนานาชาติ เปิดสอนหลักสูตร
พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต (นานาชาติ) โดยเปิดรับ
เฉพาะภาคปกติ จำนวน 6 สาขาวิชา ที่ 2 สถาบัน ดังนี้

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขล
นครินทร์ เปิดสอน 5 สาขาวิชา ได้แก่ การพยาบาลเด็ก
การพยาบาลผู้ใหญ่ การพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต
การผดุงครรภ์ และการพยาบาลครอบครัวและชุมชน
สถาบันที่เปิด ได้แก่ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ เปิดสอน 3 แขนงวิชา ได้แก่ แขนงวิชาการบริหาร
การพยาบาล แขนงวิชาการพยาบาลแม่และเด็ก และแขนง
วิชาการพยาบาลผู้ใหญ่

การศึกษาพยาบาลระดับปริญญาเอก

เป้าหมายการผลิตเพื่อเน้นการเป็นนักวิจัย ความ
เชี่ยวชาญเฉพาะทาง และภาวะผู้นำระดับสูงเพื่อการ
เปลี่ยนแปลง ซึ่งตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาล-
ศาสตร์ พ.ศ. 2555 กำหนดชื่อปริญญา ภาษาไทย คือ
ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์) ชื่อย่อ ป.ร.ด.
(พยาบาลศาสตร์) และภาษาอังกฤษ คือ Doctor of
Philosophy (Nursing Science) ชื่อย่อ Ph.D. (Nursing
Science) หลักสูตรปริญญาเอกทางการพยาบาลที่เปิดสอน
ในประเทศไทยมีจำนวน 8 แห่ง (7 มหาวิทยาลัย) แต่ละ
แห่งเปิดสอนโดยก่อนหน้าปี พ.ศ. 2555 มีการกำหนดชื่อ
ปริญญาแตกต่างกันบ้าง และมีทั้งหลักสูตรภาษาไทย
และนานาชาติ ดังนี้

คณะพยาบาลศาสตร์ร่วมมือกับโรงเรียนพยาบาล รามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล เปิดสอนหลักสูตรนานาชาติ Doctor of Philosophy in Nursing Program (Ph.D)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ Doctor of Philosophy Program in Nursing Science (Ph.D.) เป็นโครงการความร่วมมือกับต่างประเทศ

มหาวิทยาลัยบูรพา เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (พยาบาลศาสตร์) Doctor of Philosophy (Nursing Science) ในหลักสูตรปกติ และหลักสูตรนานาชาติ (Full-time Program and International Program)

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล (หลักสูตรนานาชาติ)

มหาวิทยาลัยขอนแก่น เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล และหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล (นานาชาติ)

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เปิดสอนหลักสูตรพยาบาลศาสตรดุษฎีบัณฑิต ทั้งภาคภาษาไทยและ Doctor of Philosophy Program in Nursing (International Program)

มหาวิทยาลัยคริสเตียน เปิดสอนหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการพยาบาล Doctor of Philosophy in Nursing Administration โดยเปิดสอนภาคพิเศษ

ในจำนวน 7 มหาวิทยาลัย ที่เปิดสอนหลักสูตรระดับปริญญาเอกดังกล่าว ปัจจุบันมี 4 หลักสูตรที่ผ่านการรับรองตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปริญญาเอก สาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภาการพยาบาลในปี พ.ศ. 2555 แล้ว จำนวน 4 สถาบัน ดังนี้

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรดุษฎีศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) และที่เหลือ 3 สถาบัน เปิดหลักสูตรนานาชาติ ได้แก่

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์

โรงเรียนพยาบาลรามาธิบดี คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี มหาวิทยาลัยมหิดล หลักสูตรปรัชญาดุษฎีศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาล เปิดร่วมกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

จากการศึกษาสภาพการณ์การจัดการศึกษาพยาบาลในประเทศไทย พบว่า การจัดการศึกษาทั้ง 3 ระดับ พบข้อสังเกตดังนี้ ระดับปริญญาตรี ชื่อหลักสูตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทั้งชื่อปริญญาและโครงสร้างหลักสูตร สำหรับระดับบัณฑิตศึกษา ในหลักสูตรปริญญาโทมิให้เลือกหลากหลายในแต่ละสาขาวิชา มีทั้งหลักสูตรภาษาไทยสองภาษา และนานาชาติ ถึงแม้การจัดการศึกษา ได้มีสาขาวิชาให้เลือกหลากหลายทั้งด้านการเสริมสร้างสุขภาพ การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสภาพ ตามบทบาทของพยาบาลที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิชาชีพการพยาบาลและผดุงครรภ์ แต่บางสถาบันยังมีความแตกต่างกันในการเรียกชื่อสาขาวิชา สำหรับปริญญาเอกยังมีจำนวนสถาบันให้เลือกศึกษาน้อย มีเฉพาะการศึกษาในชั้นเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นหลักสูตรนานาชาติ การเรียกชื่อปริญญา ยังมีความแตกต่างกัน ภายหลังจากได้มีการประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ เดือนมีนาคม พ.ศ. 2555 เชื่อว่าในแต่ละสถาบันจะมีการปรับปรุงให้เป็นไปตามประกาศ เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาพยาบาลของประเทศไทย และสามารถรองรับประชาคมอาเซียนในปี 2558 อย่างไรก็ตาม คงต้องการการพัฒนาในระดับบัณฑิตศึกษารวมทั้งเพื่อการตอบสนองของความต้องการของพยาบาลที่ปฏิบัติงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ การจัดการศึกษาทางไกลในระดับบัณฑิตศึกษาจึงสมควรพัฒนาขึ้น ซึ่งนอกจากจะเปิดโอกาสทางเลือกในรูปแบบการศึกษาแล้ว

ยังช่วยเสริมให้พยาบาลมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) รวมทั้งช่วยติดตามความรู้และการปฏิบัติให้

ทันสมัยเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษาและการบริการพยาบาล รวมทั้งคุ้มครองผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). ประกาศเรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับบัณฑิตศึกษา สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2555. ค้นเมื่อ วันที่ 24 ตุลาคม 2555 จาก http://www.mua.go.th/users/tqfhed/news/FilesNews/FilesNews6/nursegrad_R.pdf.
- จำเรียง กุระมะสุวรรณ. (2527). *ประวัติการพยาบาล*. เอกสารประกอบการสอน. มปท.
- วิเชียร ทวีลาภ. (2545). ประวัติการจัดการศึกษาพยาบาล. ใน มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะพยาบาลศาสตร์. *อนุสรณ์ 84 ปี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล*. (หน้า 19-47). กรุงเทพฯ: กุระสยาม.
- วิเชียร ทวีลาภ. (2550). *ประวัติและวิวัฒนาการการพยาบาลในประเทศไทย*. (พ.ศ.2439-พ.ศ.2530). กรุงเทพฯ : วัฒมนิกิจพาณิชย์.
- รายชื่อคณะพยาบาลศาสตร์ในประเทศไทย (2555). *วิกิพีเดีย*. ค้นเมื่อวันที่ 24 ตุลาคม 2555 จาก <http://th.wikipedia.org/wiki/>.
- สภาการพยาบาล, สำนักมาตรฐานการศึกษาพยาบาลและผดุงครรภ์. (2555a). *ระบุชื่อเรื่อง* ค้นเมื่อวันที่ 25 กันยายน 2555 จาก <http://www.tnc.or.th/content/content>.
- สภาการพยาบาล, สำนักมาตรฐานการศึกษาพยาบาลและผดุงครรภ์. (2555b). *เรื่อง รายชื่อหลักสูตรพยาบาลศาสตร์ที่ สภาการพยาบาลรับรอง* ค้นเมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2555 จาก <http://www.tnc.or.th/content/content-38.html>
- Muecke, M.A. & Srisuphan, W. (1989). Born female: The development of nursing in Thailand. *Social Science and Medicine*, 29 (5), 643-652.
- Ortaganont, P. (1994). Continuing education nursing program in Thailand. *Journal of Continuing Education in Nursing*, 25 (3), 133-134.
- Shinghasanee, D. (1980). History and development of Faculty of Nursing, Mahidol University. In *84th year book of schools for obstetrician and female nurses under the patronage of Her Majesty Queen Sri Patcharindhra* (p. 192). Faculty of Nursing, Mahidol University.
- Siritarungsri, B. (2004). *A new paradigm of higher degree of nursing education in Thailand: A discourse analysis*. Unpublished doctoral dissertation. Charles Sturt University, Australia.
- Yuktiratana, C. (1980). Her Majesty Queen Sri Patcharindhra. in *84th year book of schools for Obstetricians and female nurses under the patronage of Her Majesty Queen Sri Patcharindhra* (p. 6). Faculty of Nursing, Mahidol University.